

پرده برداری از عصر طلایی مسلمانان در استانبول

نعمت الله ارشدی

را درک نکرده باشند، به این باور داشته باشند که اسلام دینی واپس‌گرا است و بیش‌تر جمعیت مسلمانان نیز افرادی مرتجع هستند و از این‌رو، هیچ سهمی در پیشرفت دانش و فناوری نداشته‌اند، گنجینه‌ای که اکنون در اختیار و خدمت به بشر است. اما برای این دست نمایشگاه‌ها نقطه‌ی آغاز خط بطلان کشیدن بر این‌گونه اندیشه‌هاست و در عین حال تلاشی در جهت کنار زدن پرده از روی اعمال کسانی است که با ایجاد موج اسلامی هراس در غرب در پی تأمین منابع فردی یا گروهی خود هستند و ایجاد پلی میان دو تمدن غرب و شرق که همواره عده‌ای از تضاد میان آن‌ها سواد برده‌اند.

در پی حس کنجکاوی
از فرصت استفاده کردیم و

«هزار و یک شب» برای ما مسلمانان و بسیاری از مردمان مغرب‌زمین که با فرهنگ اسلامی آشنایی دارند یادآور افسانه‌هایی است که با نام شهرزاد قصه‌گو، علاءالدین و چراغ جادو، سندباد و قالیچه‌ی پرنده، علی‌بابا و چهل دزد بغداد همراه است. اما نمایشگاهی که با عنوان «هزار و یک اختراع مسلمانان» در شهر استانبول برپا شده بود اگرچه گوشه‌ی کوچکی از تاریخ و تمدن اسلام را به تصویر می‌کشید ولی برخلاف آنچه انتظار می‌رود این بار به افسانه و تخیل نمی‌پرداخت بلکه دست‌آوردی را به نمایش گذاشته است که مسلمانان طی دوره‌ای هزار ساله و در عصری طلایی آفریننده‌ی آن‌ها بوده‌اند.

بسیاری از غربی‌ها و شاید شماری از مسلمانان که با تاریخ و تمدن خود آشنایی ندارد و توان تمدن‌سازی و فرهنگ‌سازی اسلام

برابر در ورودی نمایشگاه دیده می‌شد اما تا ساعتی بعد صدها نفر در صفوفی فشرده ورود به نمایشگاه را انتظار می‌کشیدند. افزون بر گردشگران خارجی که همواره در سفر به ترکیه از مکان‌های سیاحتی آن دیدن می‌کنند، شمار انبوهی از دانش‌آموزان در پایه‌های تحصیلی مختلف همراه با مربیان خود برای بازدید از این نمایشگاه حضور پیدا کرده بودند.

نگهبانان مستقر در برابر در ورودی نمایشگاه در فاصله‌ی زمانی حدود ۱۳ دقیقه، نزدیک به ۱۰۰ نفر از بازدیدکنندگان را روانه‌ی چادری سورمه‌ای رنگی می‌کردند که محل برگزاری نمایشگاه بود. در آغاز ورود، سالی شبیه یک سینما در برابر خود دیدیم و صندلی‌هایی که در چند ردیف در مقابل پرده‌ای، ما را به دیدن یک فیلم دعوت می‌کرد. با خاموش شدن چراغ‌های سالن به مدت

▲ مسجد کبود

در سفری به استانبول به دیدار این نمایشگاه شتافتیم تا از نزدیک با تلاش دکتر سلیم الحسنی، استاد عراقی دانشگاه منچستر و رییس هیئت مدیره‌ی بنیاد علوم، فناوری و تمدن آشنا شویم. نمایشگاه «هزار و یک نوآوری مسلمانان» از ۱۸ آگوست تا ۵ اکتبر به مدت ۷ هفته در میدان سلطان احمد در منطقه‌ی استانبول قدیم

برگزار شد. این نمایشگاه در میان دو مکان تاریخی، یکی موزه‌ی ایاصوفیه- کلیسای دوره‌ی بیزانس که در دوره‌ی اسلامی به مسجد تبدیل شد و اکنون از آن به‌عنوان موزه استفاده می‌شود- و دیگری مسجد کبود یا مسجد سلطان احمد برپا شده بود.

روز شنبه ۱۰ مهر ۸۹ مطابق با ۲ اکتبر ۲۰۱۰ در یک صبح آفتابی که

▲ موزه‌ی ایاصوفیه

۱۰ تا ۱۲ دقیقه مشغول تماشای فیلم «هزار و یک نوآوری مسلمانان» شدیم. این فیلم که به لحاظ ظاهری بی‌شباهت به مجموعه فیلم‌های تخیلی هری پاتر نبود به گونه‌ای جالب، توجه بیننده را به معرفی هدف برگزاری این نمایشگاه جلب می‌کرد و صحنه‌های دیدنی آن به همراه ترندهای سینمایی جالب به کار رفته توجه

نسیم خنکی در استانبول در حال وزیدن، و آسمانی آبی با اندک ابرهای سپید سقف روی سرمان بود، راهی محل برگزاری این نمایشگاه شدیم. ساعت ۱۰ صبح بود و تنها ۳ روز بیش‌تر به پایان زمان برپایی این یادواره‌ی گذشته‌ی طلایی تمدن مسلمانان باقی نمانده بود. در این ساعت، ابتدا شمار اندکی از بازدیدکنندگان در

دفتر انتشارات کمک آموزشی

با مجله‌های رشد آشنا شوید

مجله‌های رشد توسط دفتر انتشارات کمک آموزشی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وابسته به وزارت آموزش و پرورش تهیه و منتشر می‌شوند:

مجله‌های دانش آموزی

(به صورت ماهنامه و ۸ شماره در هر سال تحصیلی منتشر می‌شوند):

رشد **دک** (برای دانش‌آموزان آمادگی و پایه‌ی اول دوره‌ی دبستان)

رشد **آموز** (برای دانش‌آموزان پایه‌های دوم و سوم دوره‌ی دبستان)

رشد **دانش** (برای دانش‌آموزان پایه‌های چهارم و پنجم دوره‌ی دبستان)

رشد **نوجوان** (برای دانش‌آموزان دوره‌ی راهنمایی تحصیلی)

رشد **پژوه** (برای دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه‌ی پیش‌دانشگاهی)

مجله‌های بزرگسال عمومی

(به صورت ماهنامه و ۸ شماره در هر سال تحصیلی منتشر می‌شوند):

رشد آموزش ابتدایی ♦ رشد آموزش راهنمایی تحصیلی ♦ رشد تکنولوژی

آموزشی ♦ رشد مدرسه فردا ♦ رشد مدیریت مدرسه ♦ رشد معلم

مجله‌های بزرگسال و دانش‌آموزی اختصاصی

(به صورت فصلنامه و ۴ شماره در هر سال تحصیلی منتشر می‌شوند):

- ♦ رشد برهان راهنمایی (مجله ریاضی برای دانش‌آموزان دوره‌ی راهنمایی تحصیلی)
- ♦ رشد برهان متوسطه (مجله ریاضی برای دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه) ♦ رشد آموزش قرآن ♦ رشد آموزش معارف اسلامی ♦ رشد آموزش زبان و ادب فارسی ♦ رشد آموزش هنر ♦ رشد مشاور مدرسه ♦ رشد آموزش تربیت بدنی ♦ رشد آموزش علوم اجتماعی ♦ رشد آموزش تاریخ ♦ رشد آموزش جغرافیا ♦ رشد آموزش زبان ♦ رشد آموزش ریاضی ♦ رشد آموزش فیزیک ♦ رشد آموزش شیمی ♦ رشد آموزش زیست‌شناسی ♦ رشد آموزش زمین‌شناسی ♦ رشد آموزش فنی‌وحرفه‌ای ♦ رشد آموزش پیش‌دبستانی

مجله‌های رشد عمومی و اختصاصی برای آموزگاران، معلمان، مدیران و کارکنان اجرایی مدارس، دانشجویان مراکز تربیت معلم و رشته‌های دبیری دانشگاه‌ها و کارشناسان تعلیم و تربیت تهیه و منتشر می‌شوند.

♦ نشانی: تهران، خیابان ایرانشهر شمالی، ساختمان شماره‌ی ۴ آموزش و پرورش، پلاک ۲۶۶، دفتر انتشارات کمک آموزشی.

♦ تلفن و نمابر: ۸۸۳۰۱۴۷۸ - ۰۲۱

▲ تصویری از فیلم به نمایش درآمده

همه‌ی حاضران را به خود جذب می‌کرد. این فیلم یکی از روش‌های تدریس کتاب‌های درسی خودمان را به‌خاطر آورد؛ روش تدریس فعال بر پایه‌ی منبع. در این روش معلمان با بردن دانش‌آموزان به کتابخانه یا ارجاع آن‌ها به افراد یا منابع اطلاع‌رسانی دیگر تلاش می‌کنند تا از راه درگیر کردن دانش‌آموزان با مسایل، ضمن ایجاد تجربه‌ای دست‌اول، زمینه را برای تقویت برقراری ارتباط، آشنایی با منابع علمی موجود و در دسترس، شیوه‌ی استفاده از آن‌ها و سرانجام، تحقق هدف‌های دانشی، فرایند یاددهی-یادگیری را با بازدهی چشم‌گیر به نتیجه برسانند.

این فیلم معلمی را نشان می‌داد که همراه دانش‌آموزانش به کتابخانه‌ی عمومی شهر می‌روند. دانش‌آموزان در گروه‌های سه‌نفری دسته‌بندی شده‌اند و هریک روی موضوعی مرتبط با مباحث تاریخی کار می‌کنند. یکی از این گروه‌ها مسئول بررسی دوره‌ای است که معلم در این فیلم از آن به‌عنوان «عصر تاریکی» یاد می‌کند. با این که معلم انتظار نداشت این گروه موفق به یافتن مطلبی درباره‌ی این دوره شوند، اما آن‌ها با مراجعه به کتابدار مسن کتابخانه و درمیان گذاشتن موضوع تحقیق خود با وی وارد ماجرای می‌شوند که پرده از راز این دوره‌ی تاریکی برمی‌دارد. کتابدار از سالنی به سالن دیگر می‌رود و از میان نردبانی مارپیچ آن‌ها را به فضایی هدایت می‌کند که میزی در وسط آن قرار گرفته است. او از لابه‌لای کتاب‌ها، کتابی کهنه و قطور را بیرون می‌کشد و آن را روی میز، مقابل سه دانش‌آموز می‌گذارد. از این پس کتاب، خود، گشوده می‌شود و اسرار

برگ اشتراک مجله‌های رشد

شرایط:

۱. پرداخت مبلغ ۷۰/۰۰۰ ریال به ازای یک دوره یک ساله مجله‌ی درخواستی، به صورت علی‌الحساب به حساب شماره‌ی ۳۹۶۶۲۰۰۰ بانک تجارت شعبه‌ی سه راه آزمايش (سرخه‌حصار) کد ۳۹۵ در وجه شرکت افست.
۲. ارسال اصل فیش بانکی به همراه برگ تکمیل شده‌ی اشتراک بایست‌سفارشی. (کپی فیش را نزد خود نگه دارید.)

نام مجله‌های درخواستی:

.....

.....

.....

نام و نام خانوادگی:

.....

تاریخ تولد:

.....

میزان تحصیلات:

.....

تلفن:

.....

نشانی کامل پستی:

.....

شهرستان:

.....

خیابان:

.....

شماره‌ی پستی:

.....

در صورتی که قبلاً مشترک مجله بوده‌اید، شماره‌ی اشتراک خود را بنویسید:

کد اشتراک:

امضا:

• صندوق پستی مرکز بررسی آثار: ۱۵۸۷۵/۶۵۶۷

• صندوق پستی امور مشترکین: ۱۶۵۹۵/۱۱۱

• نشانی اینترنتی: www.roshdmag.ir

• امور مشترکین: ۰۲۱-۷۷۳۳۶۶۵۶ - ۷۷۳۳۵۱۱۰

• پیام‌گیر مجله‌های رشد: ۰۲۱-۸۸۳۰۱۴۸۲

یادآوری:

- هزینه‌ی برگشت مجله در صورت خوانا و کامل نبودن نشانی و عدم حضور گیرنده، برعهده‌ی مشترک است.
- مبنای شروع اشتراک مجله از زمان دریافت برگ اشتراک خواهد بود.

مکنون خود را به شکل نور فریبنده و زیبا به بیرون می‌افشانند. در این میان، کتابدار که به شکل مهندس مشهور مسلمان یعنی الجزیری درآمده است به معرفی دستاوردهای تنی چند از مسلمانان این دوره می‌پردازد. تلاش وی بر این است که عبارت «عصر تاریکی» را از ذهن دانش‌آموزان پاک کند و به جای آن عصر طلایی فعالیت مسلمانان و نقش آنان را در علم و فناوری کنونی جهان یادآور شود. سه دانش‌آموز در عین ناباوری پرسش‌هایی را که به ذهنشان خطور کرده با الجزیری در میان می‌گذارند و او، درصدد پاسخ

▲ ایستگاه معرفی مریم اسطرلابی، بانوی مسلمان و منجم

به آنان برمی‌آید. سرانجام با این روشنگری، این گروه با دست پر به گروه‌های دیگر می‌پیوندند و داستان به پایان می‌رسد. باروشن شدن چراغ‌ها، بازدیدکنندگان نیز به دیدار از نمایشگاه دعوت می‌شوند.

در ادامه، بازدیدکنندگان با ایستگاه‌های متفاوتی روبه‌رو می‌شوند که در هر یک از آنها یکی از دستاوردهای مهم و به یادگار گذاشته شده از سوی مسلمانان معرفی شده بود و ارتباط آن با دستاوردهای کنونی نشان داده می‌شد. هر یک از این ایستگاه‌ها به صورت تعاملی طراحی شده بود و دانش‌آموزان می‌توانستند از راه مشاهده یا آزمایش، ضمن مقایسه توانایی ابزار ارایه‌شده و عملکرد آن را تجربه کنند.

نخستین ایستگاه، مربوط به نمایش ساعت فیل بود که یک شاهرکار مهندسی به‌شمار می‌رفت و

▲ نمونه‌ای از یک نقشه‌ی جغرافیایی قدیمی

▲ اشاره به سهم چشم‌گیر دانش پژوهان مسلمان در پیشرفت‌های علمی

ذهن تماشاگر خطور می‌کرد. در ایستگاه‌های بعدی نیز وسایل پزشکی، معماری، جغرافیا و نقشه‌برداری، کیمیاگری (شیمی) و کشتی‌سازی ارایه شده بود. در انتهای نمایشگاه غرفه‌ای برای فروش کتاب نیز در نظر گرفته شده بود که در آن کتاب «۱۰۰۱ نوآوری مسلمان، میراث ما برای جهان امروز» با قیمت ۵۰ لیر معادل حدود ۴۰/۰۰۰ تومان به فروش می‌رسید.

به گزارش رسانه‌های ترکیه، روزانه بیش از ۶ هزار نفر از این نمایشگاه بازدید می‌کردند و در پایان هفته این تعداد به دو برابر افزایش می‌یافت. بسیاری از بازدیدکنندگان عرب‌زبان سوریه، عربستان و الجزایر به برگزاری چنین نمایشگاهی در کشور خود علاقه نشان می‌دادند. خبرها از آن حکایت داشت که تا چند ماه بعد، چنین نمایشگاهی ابتدا در نیویورک و سپس در لوس‌آنجلس برگزار خواهد شد.

به‌رحال با گرفتن چند عکس از درون و بیرون نمایشگاه تلاش کردیم تا خاطره‌ی این سفر را ثبت و انگیزه‌ی برگزاری آن را با خود به کشور عزیزمان ببریم. به امید برپایی این نمایشگاه یا نمایشگاه‌هایی از این دست در ایران اسلامی و...

تلفیقی از فرهنگ‌های گوناگون موجود در کشورهای اسلامی را نشان می‌داد چنان‌که، خودِ فیل، هندوستان را به خاطر ما می‌آورد، فرش روی آن یادآور ایران بود و لباس پیلبانان ما را به یاد کشورهای عربی می‌انداخت. ایستگاه دوم، چند قدم جلوتر، مربوط به نجوم و ابزاری بود که توسط یک زن مسلمان به نام مریم الاسطرلابی طراحی شده بود. ابزاری به نام اسطرلاب که هنوز هم به نام وی شناخته می‌شود. تصویر وی همراه با فیلمی درباره‌ی او در این غرفه نمایش داده می‌شد. به‌این ترتیب، این نکته که در آن زمان، کسب علم در میان مسلمانان با محدودیت جنسی همراه نبوده است مهم‌ترین چیزی بود که به

▲ ساعت فیل که در نخستین ایستگاه به نمایش گذاشته شده بود.

